כב: ואלו מגלחין פרק שלישי מועד קטן

ממעט על אביו ועל אמו ממעט [א]על כל המתים כולן רצה חולץ רצה אינו חולץ על אביו ועל אמו חולץ ומעשה בגדול הדור אחד שמת אביו וביקש לחלוץ וביקש גדול הדור אחר שעמו לחלוץ ונמנע ולא חלץ אמר אביי גדול הדור רבי גדול הדור שעמו ר' יעקב בר אחא ואיכא דאמרי גדול הדור ר' יעקב בר אחא גדול הדור שעמו רבי בשלמא למ"ד גדול הדור שעמו רבי היינו דנמנע ולא חלץ אלא למ"ד רבי יעקב בר אחא אמאי נמנע ולא חלץ רשב"ג נשיא הוה [ב]וכולי עלמא מיחייבי למיחלץ קשיא [ג]על כל המתים כולן מסתפר לאחר ל' יום על אביו ועל אמו עד שיגערו בו חבריו [ד]על כל המתים כולן נכנס לבית השמחה לאחר ל' יום על אביו ועל אמו לאחר י"ב חדש אמר רבה בר בר חנה ולשמחת מריעות מיתיבי ולשמחה ולמריעות ל' יום קשיא אמימר מתני הכי אמר רבה בר בר חנה [ה]ולשמחת מריעות מותר ליכנס לאלתר והא תניא לשמחה שלשים ולמריעות שלשים ל"ק [ו]הא באריסותא הא בפורענותא [ז]על כל המתים כולן קורע טפח על אביו ועל אמו עד שיגלה את לבו א"ר אבהו מאי קרא [1]ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם ואין אחיזה פחות מטפח [ח]על כל המתים כולן אפילו לבוש עשרה חלוקין אינו קורע אלא עליון על אביו ועל אמו קורע את כולן [ט]ואפיקרסותו אינה מעכבת אחד האיש ואחד אשה ר"ש בן אלעזר אומר [י]האשה קורעת את התחתון ומחזירתו לאחוריה וחוזרת וקורעת את העליון [כ]על כל המתים כולן רצה מבדיל קמי שפה שלו רצה אינו מבדיל על אביו ועל אמו מבדיל רבי יהודה אומר [ל]כל קריעה שאינו מבדיל קמי שפה שלו אינו אלא קרע של תיפלות אמר רבי אבהו מ"ט דר' יהודה דכתיב [2]ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע שהן לשנים אלא שנראין קרועים כשנים [מ]על כל המתים כולן שולל לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים על אביו ועל אמו שולל לאחר ל' ואינו מאחה לעולם [נ]והאשה שוללתו לאלתר מפני כבודה כי אתא רבין א"ר יוחנן [ס]על כל המתים רצה קורע ביד רצה קורע בכלי על אביו ועל אמו ביד וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ע]על כל המתים כולן מבפנים על אביו ועל אמו קורע מבחוץ אמר רב חסדא [פ]וכן לנשיא מיתיבי לא הושוו לאביו ולאמו אלא לאיחוי בלבד מאי לאו אפילו לנשיא לא לבר מנשיא נשיאה שכיב א"ל רב חסדא (לרב חנן בר רבא) כפי אסיתא וקום עלה ואחוי קריעה לעלמא [צ]על חכם חולץ מימין על אב ב"ד משמאל על נשיא מכאן ומכאן ת"ר [ק]חכם שמת בית מדרשו בטל [ר]אב ב"ד שמת כל בתי מדרשות שבעירו בטילין ונכנסין לביהכ"נ ומשנין את מקומן היושבין בצפון יושבין בדרום היושבין בדרום יושבין בצפון [ש]נשיא שמת בתי מדרשות כולן בטילין ובני הכנסת נכנסין לבית הכנסת

וקורין

רצה חולץ. כתיפו: **ונמנע.** הא לא חלץ משום כבוד גדול הדור שעמו שבקש לחלוץ גם הוא: **אלא למ"ד גדול הדור שעמו ר' יעקב.** ורבי הוה אבל: **עד שיגערו בו חבריו.** שכבר גידל פרע יותר מדאי: **אמר רבה.** הא דתניא נכנס לבית המשתה לאחר ל' יום: **לשמחת מריעות.** סעודה שעושין ריעים ואוהבים זה עם זה ולא הוי שמחה כל כך אבל סעודה דשמחה כגון דנישואין לא: **הא באריסותא הא בפורענותא.** אריסא היינו שמתחיל אחד מהן לעשות סעודה ומלוה לכולם כדי שיעשו גם הם נמי כך לאותה סעודה אינו נכנס עד לאחר שלשים יום אבל בפורענותא שמשלם להם סעודות שנעשו לו יכנס לאלתר שאי אפשר לו שלא לשלם: **ואפיקרסותו.** שעל ראשו אינה מעכבת כלומר אינו צריך לקורעה: **אחד איש ואחד אשה.** חייבין לקרוע: **האשה.** שמת אביה או אמה קורעת חלוק התחתון משום צניעות: **ומחזירה.** הקרע לאחוריה: **וחוזרת וקורעת העליון.** והתחתון מכסה לבה: **רצה מבדיל קמי שפה.** שאינו בשפה שלפני הגולר אלא קמי שפה שלפני השפה שלפני הגולר שאינה קרועה וקורע תחתיה כדי שיהיה נראה הקרע: **רצה אינו מבדיל.** אלא קורע של בית הגולר אע"ג דאינו נראה הקרע דהכל בית הגולר הוא: **על אביו ועל אמו מבדיל.** קמי שפה כדי שיהא נראה הקרע: **קרע של תיפלה.** כלומר לא יצא ידי קריעה לפי דנראה דבית גולר הוא הכל: **ויקרעם לשנים.** אין קורעין אלא שנראה כשנים מבדיל קמי שפה ונראה בית הגולר קרע אחר: **שולל.** באשטיר"י: **מאחה.** קנט"ר תופר כדרכו: **קורע בכלי.** סכין כדי שלא יפסיד הבגד: **קורע מבפנים.** תחת המקטורן שלו שאינו קורע מחוץ לעיני הכל: **וכן לנשיא.** קורע מבחוץ: **לא הושוו.** רבו ואב ב"ד ונשיא וכל הנך דתני במתניתא לאביו ולאמו: **אלא לאיחוי.** שאין מתאחים לעולם אבל לא הושוו לאביו ולאמו לקרוע מבחוץ להאי לא הושוו דעל אביו קורע מבחוץ ועל כולן אינו קורע מבחוץ: **כפי אסיתא.** הפוך המכתשת ועמוד עליה וקרע כדי שיראון כל העם כשתקרע: **חכם.** ממונה על העיר שמבקשים ממנו הוראה: **חולץ.** כתף מימין: **בית מדרשו בטלין.** אותן שרגילין ללמוד תורה מפיו:

וקורין

מעשה בגדול הדור. אין זה מעשה לסתור דהא דנמנע ולא חלץ זהו מפני גדול [ו]הדור שעמו וכמס' שמחות (פ"ט) קתני עלה ואין ראוי לחלק כבוד לו והאחרים הראויין לחלוץ אף על אביו ועל אמו ואם אין ראויין אינו חולץ כדי שלא יחלצו אחרים ומעשה בר' יעקב כו':

עד שיגערו בו חביריו. נראה דרגל אינו מבטל דבר זה מדאמרינן בירושלמי רבי שמואל בר אבדימי דמנה תלתין יומין קמי מועדא שאיל לרבי מנא א"ל כל דבר שהוא תלוי בז' ול' הרגל מפסיק ברם הכא עד שישלח פרע ויגערו בו חביריו ויאמרו לו לא מעמנו ובשמחה נמי אשכחנא הכא י"ב חדש ואין רגל מבטל ויש ספרים שכתוב כהן או יגערו בו חביריו בירושלמי ונראה שהוא טעות סופרים כי אם כמו שכתבתי עד שישלח פרע ויגערו בו:

ולשמחת מריעות. פירש בקונטרס סעודות שעושים ריעים ואוהבים זה לזה וכ"כ דדוקא לשמחת מריעות מותר לאחר ל' יום אבל שמחת חתן אסור אפילו לאחר ל' יום. והא תניא לשמחה ל' ולמריעות ל' וה"נ פריך בריש פ"ק דבבא מציעא (דף ב.) והא זה וזה קתני וכן בפ"ק דסנהדרין (דף ח.) גבי זימון בג' וברכת המזון בג' וטובא איכא ויש מקומות שאינו שואל כגון בפ"ק דנדרים (דף ז:) [ז]גבי אסור אסור ובפרק גיד הנשה (חולין דף צח. ושם) גבי אסורות ובפרק בית כור (ב"ב דף קד.) גבי בית כור אני מוכר לך כבית כור וי"מ ולשמחת מריעות מותר ליכנס לאלתר ולאו בסעודת חתן איירינן הא דאמרינן בירושלמי ובמסכת שמחות (פ"ט) אם היה סעודה של מצוה מותר לא ידענא מהו קורא סעודת מצוה להתיר באבל אם דוקא סעודת קידוש ר"ח פירש הר"א בשם רבינו שמשון דלסעודת ברית מילה מותר ליכנס דלא חשיבא שמחה כדאמרינן בפ"ק דכתובות (דף ח.) דלא מברכינן בה שהשמחה במעונו משום דטרידי וליכא שמחה ולהר"א לא היה פשוט דגרע משמחת מריעות וגם פירש לאסור לאכול אפי' עם המשמשין ואין לחלק בין סעודת המשמשין לסעודה עצמה ופסק דכניסה בלא אכילה שרי דאין שמחה בלא אכילה ושתיה ובתוספות הרב פוסק כלישנא דאמימר דמיקל טפי:

אחד האיש ואחד האשה. ובתוס' הרב פוסק כר"ש בן אלעזר דהלכה כדברי המיקל ולא ידענא מאי קאמר דלקמן (דף כו:) אמרינן אבילות לחוד וקריעה לחוד:

רבי

עין משפט נר מצוה

קלט א מיי' פ"ח מהל' אבל הלכה ג סמג עשין דרבנן ב טוש"ע י"ד סימן שמ סעיף טז:
קמ ב מיי' שם פ"ט הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סעיף יז:
קמא ג מיי' שם פ"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סימן שצ סעיף ד:
קמב ד ה ו מיי' שם הלכה ו ז סמג שם טוש"ע שם סימן שצא סעיף ב:
קמג ז ח ט מיי' שם פ"ח הלכה ב ג סמג שם טוש"ע שם סי' שמ סעיף ט י:
קמד י טוש"ע שם סעיף יא:
קמה כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
קמו ל טוש"ע שם בהג"ה:
קמז מ נ מיי' פ"ט שם הלכה א טוש"ע שם סעיף טו:
קמח ס מיי' שם פ"ח הלכה ג ג טוש"ע שם סעיף יד:
קמט ע מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
קנ פ צ מיי' שם פ"ט הלכה ג [יא] יד טו טוש"ע שם סעיף יז:
קנא ק ר ש מיי' שם הל' [יא] יד טו טוש"ע שם סי' שמד סעיף יח:

◆

לעזי רש"י

באשטיר"י [בשטי"ר]. להכליב. קנט"ר [קוסדר"א]. להתפור.

◆

רבינו חננאל

אבל על אביו ועל אמו חייב למעט. פי' בשאר מתים אינו ממעט, על אביו ועל אמו ממעט בעסקו. ואפילו שהוא על ידי אחרים. ירושלמי מרבה בעסקי אביו ואמו. משמע בתכריכין והספדו. על כל המתים רצה חולץ. פי' חליצת כתף. מוציא ידו מתחת הקרע ונמצאת כתיפו חלוצה מן החלוק. רצה אינו חולץ. על אביו ועל אמו חולץ. ומעשה בגדול הדור שמת אביו ובא לחלוץ, ובקש גדול הדור (עצמו) [שעמו] לחלוץ ולא חלץ. ואסיקנא גדול הדור שמת [אביו] הוא ר' יעקב בר אחא, ובקש רבינו הקדוש הוא גדול הדור שעמו, לחלוץ עמו מפני כבודו, ונמנע ר' יעקב ולא חלץ. אבל במיתת רבן שמעון בן גמליאל אבי רבינו הקדוש, כולי עלמא חייבין לחלוץ, דנשיא הוא. קיימא לן היכא דחל שמיני של אביו ושל אמו להיות בשבת ערב הרגל, מגלח ואפילו ביום שישי בערב שבת. דלענין כבוד יום טוב לא שנא אב ואם לא שנא שאר קרובים, הלכה כאבא שאול בזה ובזה. על כל המתים מותר לו להסתפר לאחר שלשים יום, על אביו ועל אמו מגדל שער עד שיגערו בו חביריו. על כל המתים נכנס לבית המשתה לאחר שלשים יום. ואוקמה אמימר במשתה שמחת מריעות בפורענא לאלתר. אבל באריסתא, כלומר הוא אינו פורע אלא מתחיל הוא, אחר שלשים יום. אבל על אביו ועל אמו אינו נכנס עד שנים עשר חודש. שנאמר ויחזק בבגדיו ויקרעם

מסורת הש"ס

א) שמחות פ"ט, ב) הוריות יג., ג) [לקמן כו. ע"ש סנהדרין מ. ע"ש ול"ע], ד) [לקמן כו:], ה) [גי' הערוך בערך אסיתא לרב נחמן בר אמין], ו) עי' מהרש"א ולפי הנראה יש כאן ערבובי דברים וצ"ל הדור שעמו ואין ראוי לחלק כבוד לו כדי שלא יחלצו אחרים וכמס' שמחות קתני עלה ואם אין ראוי לחלוץ אף על אביו ואמו לא יחלוץ ומעשה כו' כצ"ל והבוחר יבחר. המעתיק ממילואי גרסאות, ז) [שם בנדרים פריך הש"ס אסור אסור צ"ל וכ"כ תוספות בכורות לא: ד"ה א"כ וכו' דבנדרים פריך כן ולכך צריכים אנו לומר דהכא כדברי תוס' נפל טעות ומ"ש כגון בפ"ק דנדרים גבי אסור אסור שייך לעיל קודם וטובא איכא וכו' ודע עוד דגם במ"ש תוספות הכא וכפ' בית כור וכו' צריך תיקון כמו כי בב"ב קד. שואל הש"ס ע"ש וכן איתא בתוספות בכורות הנ"ל וע"ש],

◆

תורה אור השלם

1. וַיַּחֲזֵק דָּוִד בִּבְגָדָיו וַיִּקְרָעֵם וְגַם כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: שמואל ב א יא
2. וֶאֱלִישָׁע רֹאֶה וְהוּא מְצַעֵק אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וַיַּחֲזֵק בִּבְגָדָיו וַיִּקְרָעֵם לִשְׁנַיִם קְרָעִים: מלכים ב ב יב

◆

מוסף רש"י

והאשה שוללתו לאלתר. אפילו תוך שבעה (לקמן כו.).

◆

רבינו חננאל (המשך)

לשנים, ואין אחיזה פחותה מטפח. אבל על אביו ועל אמו קורע עד שמגלה את לבו, ואפילו לבוש מאה חלוקים קורע את כולן. ומבדיל קמי שפה. דבעינן קרע הנראה לשנים קרעים כדכתיב ויקרעם לשנים קרעים. ואפיקרסותו אינה מעכבת. והאשה, על אביה ועל אמה, קורעת חלוקה התחתון ומחזרת הקרע לאחוריה וחוזרת וקורעת את העליון. ואינו קורע על אביו ועל אמו בכלי כגון סכין וכיוצא בו אלא בידו קורע. ואינו קורע אלא מבחוץ. ואינו מאחה הקרע לעולם. ירושלמי זהו איחוי העשוי כארוג. אבל על שאר מתים אינו קורע אלא העליון. ואם אינו רוצה להבדיל קמי שפה אינו מבדיל. ושולל לאחר שבעה ומאחה לאחר שלשים. והאשה קורעת ושוללתו לאלתר מפני כבודה. ואם רוצה לקרוע בכלי קורע. על אביו ועל אמו קורע מבחוץ. אמר רב חסדא וכן לנשיא. נשיאה שכיב, אמר ליה רב חסדא לרב חנן, כפי אסיתא וקום עליה ואחוי קריעה לעמא. על חכם חולץ מימין. על אב בית דין משמאל. על נשיא מיכן ומיכן. פירוש חליצת כתף. ת"ר חכם שמת מדרשו בטל. אב בית דין שמת כל מדרשות שבעירו בטילין, ובני הכנסת נכנסין ומשנין את מקומן היושבין בצפון יושבין בדרום בדרום יושבין בצפון. נשיא שמת כל בתי מדרשות בטילין, ונכנסין לכנסת